

ISSN 2786-5827

Електронне наукове видання

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ НАУКОВЦІВ.

Серія: економіка, управління, безпека, технології

SCIENTIFIC BULLETIN OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF SCIENTISTS.

Series: Economy, Management, Security, Technology

Том 3, № 2, 2024

Volume 3, Issue 2, 2024

www.man.org.ua

Наказом МОН України від 10.10.2022 р. №894 видання включено до **категорії «Б»** за спеціальностями: 051 – економіка; 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 – менеджмент; 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 292 – міжнародні економічні відносини

DOI 10.56197/2786-5827/2024-3-2-10

УДК 336.7

Сулима Мар'яна Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Левка Лук'яненка, 13-б, м.Київ, 02000, Україна
e-mail: m.sulyma@kubg.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5297-7388>
Researcher ID: GXA-3171-2022

Шавурська Любов Вікторівна
здобувачка освітнього рівня бакалавр,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
вул. Левка Лук'яненка, 13-б, м. Київ, 02000, Україна
e-mail: lvshavurska.fitu20@kubg.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-4393-1541>

Sulyma Mariana,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
13-b Levka Lukyanenko St., Kyiv, 02000, Ukraine
e-mail: m.sulyma@kubg.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5297-7388
Researcher ID: GXA-3171-2022

Shavurska Liubov,
Bachelor's degree student,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
13-b Levka Lukyanenko St., Kyiv, 02000, Ukraine
e-mail: lvshavurska.fitu20@kubg.edu.ua
ORCID ID: 0009-0007-4393-1541

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF BANK LENDING IN UKRAINE

Вступ. У статті розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні. Визначено сутність поняття “банківське кредитування”, детально

досліджено класифікацію банківського кредитування, а також принципи кредитування. Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану банківського кредитування України, взаємодії держави, НБУ та банків між собою з метою розвитку економіки, аналізі пільгового банківського кредитування та його перспектив розвитку.

Матеріали та методи. Дослідження проводилося з використанням економіко-статистичних методів, методів порівняння, аналізу і синтезу. Інформаційною основою дослідження були дані офіційних сайтів: Національного банку України, Міністерства фінансів України, державного інформаційного агентства “Укрінформ”, Фонду розвитку підприємництва та єдиного порталу державних послуг “Дія”.

Результати і обговорення. У процесі дослідження було виявлено вплив та значення НБУ для ефективної діяльності банківських установ, досліджено взаємодію держави з банками задля інноваційного розвитку економіки. Проаналізовано обсяги кредитування за 2019-2023 рр. Досліджено найпоширеніші програми доступного пільгового кредитування, зокрема “Доступні кредити 5-7-9 %” та “єОселя”. Розвиток даної програми породжує попит на продукцію будівельної галузі, яка безпосередньо корелює з іншими галузями економіки. Разом із тим, державні програми кредитування дають можливість банкам збільшити свій кредитний портфель – загальну складову розвитку банківської стратегії. Отже, досліджено сучасний стан банківського кредитування, а також визначено перспективи розвитку банківського кредитування на найближчий час. Так, програма доступного кредитування підтримує малий та середній бізнес, допомагає реалізувати їх ідеї та цілі. Разом з тим, програма кредитування “єОселя” - це не тільки підтримка населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, а й ефективний інструмент інвестування у нерухомість.

Висновки. Світова економічна криза, яка виникла із-за пандемії COVID-19, мала загалом значний вплив на банківську діяльність України. Так, рівень банківського кредитування зменшився, що пов’язано насамперед із нестабільністю національної економіки. Проте, завдяки запасу стійкості та злагодженій роботі НБУ, банківська система України змогла подолати труднощі спричинені пандемією COVID-19 без суттєвих ускладнень. Великого потрясіння банківській системі України надало і повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року. Більшість банків зазнали збитків, адже частина відділень перестали працювати, деякі з них були зруйновані під впливом військових дій, напередодні вторгнення відбувся масовий відтік грошових коштів з рахунків клієнтів, зменшився попит зі сторони споживачів загалом на банківські продукти та послуги.

Ключові слова: банк, банківська система, держава, НБУ, кредит, іпотека, інновації

Introduction. The article examines the current state and prospects of bank lending in Ukraine. The essence of the concept of “bank lending” is defined, the classification of bank lending and the principles of lending are studied in detail. The purpose of the article is to study the current state of bank lending in Ukraine, the interaction of the State, the NBU and banks with each other for the purpose of economic development, and to analyze preferential bank lending and its development prospects.

Materials and Methods. The study was conducted using economic and statistical methods, methods of comparison, analysis and synthesis. The research was based on the data from official websites: The National Bank of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, the state news agency Ukrinform, the Entrepreneurship Development Fund, and the Diia unified portal of public services.

Results and discussion. The study revealed the influence and importance of the NBU for the effective operation of banking institutions, and examined the interaction of the state with banks for innovative economic development. The volume of lending for 2019-2023 was analyzed. The most common programs of affordable concessional lending, in particular, “Affordable Loans 5-7-9 %” and “eOselya”, were studied. The development of this program generates demand for construction products, which directly correlates with other sectors of the economy. At the same time, government-lending programs allow banks to increase their loan portfolio, which is a general component of the development of banking strategy. Thus, the current state of bank lending is studied, and the prospects

for the development of bank lending in the near future are determined. Thus, the affordable lending program supports small and medium-sized businesses and helps them realize their ideas and goals. At the same time, the “eOselya” lending program is not only a support for the population, including internally displaced persons, but also an effective tool for investing in real estate.

Conclusions. The global economic crisis caused by the COVID-19 pandemic has had a significant impact on Ukraine's banking sector. Thus, the level of bank lending decreased, which is primarily due to the instability of the national economy. However, thanks to the NBU's resilience and well-coordinated work, Ukraine's banking system was able to overcome the difficulties caused by the COVID-19 pandemic without any significant complications. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on February 24, 2022, also caused a major shock to the Ukrainian banking system. Most banks suffered losses, as some branches stopped working, some of them were destroyed by military operations, there was a massive outflow of funds from customer accounts on the eve of the invasion, and consumer demand for banking products and services in general decreased.

Keywords: bank, banking system, state, NBU, loan, mortgage, innovations

JEL Classification: G21, E50

Вступ. У сучасних умовах розвитку національної економіки відіграють суттєву роль банки – посередники на фінансовому ринку України. Саме вони акумулюють вільні грошові кошти – накопичують та зберігають їх в середині держави. Крім того, банки сприяють інвестиційним процесам у країні та її інноваційному розвитку. В умовах військового стану – це є надважливим завданням. Так, виникає необхідність дослідження банківського кредитування як складової частини інноваційного та інвестиційного розвитку нашої країни. Банки функціонують у вигляді юридичних осіб, що діють на підставі банківської ліцензії і мають виключне право надавати банківські послуги. Банківське кредитування є однією із таких послуг, а також важливою складовою частиною успішного функціонування економіки держави. Кожен банк повинен вибудовувати ефективну кредитну політику для того, щоб безперервно функціонувати та збільшувати власний кредитний портфель.

Мета статті полягає у дослідженні стану банківського кредитування в Україні за період 2019-2023 рр. Важливо також оцінити рівень взаємодії держави, НБУ та банків між собою з метою розвитку економіки у вкрай важких умовах дії воєнного стану.

Матеріали та методи. Банківське кредитування виступає об'єктом досліджень багатьох вчених економістів. Зокрема, серед вітчизняних дослідників варто виділити Ситник Н., Сташин А., Блащук-Девяткіна Н., Петик Л. (Ситник, 2020); Ушакова О. (Ушакова, 2021); Гладчук О., Ткачук І., Харабара В. (Гладчук, 2020); Іванчук Н. (Іванчук, 2021); Владика Ю. і Бегченкова А. (Владика, 2023). Досліджувала кредити як основну складову інноваційного розвитку підприємств Гудзь О. (Гудзь, 2019). Роль і функції НБУ в банківській системі України розглядали Тридід О., Самородов Б., Вядрова І. (Тридід, 2020); Колодізев О., Рац О., Киркач С., Азізова К. (Колодізев, 2020), Белова І. (Белова, 2020). Аналіз банківської діяльності проводили Сисоєнко І., Карлюка Д. (Сисоєнко, 2020) та Карчева Г. (Карчева, 2020). Питання щодо регулювання банківської діяльності крізь призму економічних нормативи НБУ розкривали у своїх працях Петик Л., Янісів Ю. (Петик, 2021) та Сус Л., Сус Ю. (Сус, 2021). Крім того, питання проблемної кредитної заборгованості вивчали Волкова Н. і Вінгора Д. (Волкова, 2020).

Так, О. Гудзь вважає, що кредит – це економічні відносини, що зумовлені акумуляцією тимчасово вільних коштів з використанням їх на умовах повернення та платності під час взаємовідносин, що виникають між кредитором та позичальником (Гудзь, 2019). Знаходимо в літературі і таке визначення: кредит – це грошові кошти або інші матеріальні ресурси, які передаються у тимчасове користування за певну винагороду (відсотки) на умовах повернення (Ситник, 2020). Ушакова О.А. зазначає, що кредит – це економічні відносини між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати (Ушакова, 2021). Інші дослідники трактують кредит як

економічні відносини, які виникають між юридичними, фізичними особами і державою стосовно перерозподілу вартості на основах повернення та, як правило, з оплатою відсотків (Гладчук, 2020). Іванчук Н.В. описує сутність кредиту (лат. “creditum” – позичка, борг; “credo” – вірити) як економічні відносини, що виникають між суб’єктами кредитної угоди (кредиторами і дебіторами), що полягають у переданні вільних коштів (вартості) у тимчасове користування на умовах повернення, платності, строковості, цільового характеру використання (Іванчук, 2021). Загалом, банківський кредит – це будь-яке зобов’язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов’язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов’язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов’язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми¹.

Варто зауважити, що банківський кредит має певну класифікацію за ознаками, яка допомагає краще розуміти сутність, умови та призначення кредитування (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація банківських кредитів

Складено за джерелом: Класифікація банківських кредитів. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/5001/132/> (дата звернення: 05.03.2024)

У науковій практиці за терміном користування розрізняють короткострокові кредити – до 1 року, середньострокові – до 3 років та довгострокові – понад 3 роки. Короткострокові кредити зазвичай надаються позичальнику в тому випадку, якщо у нього виникають тимчасові фінансові труднощі пов’язані із процесом виробництва. Середньострокові кредити надаються на поточні витрати, які виникають у даний момент введення господарської діяльності позичальником. Довгострокові кредити надаються на

¹ Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 05.03.2024)

створення та формування основних фондів. Так, наприклад, для підприємства це може бути придбання обладнання. З метою гарантії повернення позики банк може потребувати заставу під кредит. Зазвичай це є будь-яке майно, заставний товар або інші цінності. Проте, заборонено, щоб предметом застави була національна, історична або культурна цінність, яка належить до державної власності.

В разі невиконання фінансових зобов'язань позичальником перед кредитором, останній отримує заставу у своє користування. До даного виду кредитування відносяться кредити на авто, кредити на житло, кредити на придбання основних засобів у випадку із підприємством. Також за забезпеченням кредити поділяють на гарантовані банком, майном або фінансами третіх осіб. Мається на увазі, що в разі виникнення неплатоспроможності позичальника, повернення боргу та виконання зобов'язань перед банком припадає на третіх осіб. У випадку кредитів з іншим забезпеченням, тобто під поруку, надавач фінансових послуг вимагає оформлення поручительства за обов'язок повернення боргу. Також виділяють незабезпечені кредити (бланкові), які найчастіше надаються фізичним особам на невеликі суми.

Згідно класифікації банківських кредитів за ступенем ризику виділяють стандартні – кредити, що гарантовано та своєчасно будуть повернені позичальником, кредити з підвищеним ризиком – ті, які надаються без забезпечення або надаються позичальникам, які мають попередньо погану кредитну історію, тобто не повертали кошти в зазначені терміни згідно укладеної кредитної угоди.

За методом надання виділяють кредити, які надаються у разовому порядку. Мається на увазі, що рішення щодо видачі кредиту приймається банком одноразово за кожним кредитом окремо згідно наданого пакету документів позичальником. Відповідно до відкритої кредитної лінії кредити надаються за потреби позичальника, але саме у межах розміру кредитної лінії. Такі кредити клієнт може отримати з позичкового рахунку розрахункових його документів. Це означає, що кошти в кредит надаються без документального оформлення та без погодження з банком сум щодо окремих позичок. Також за методом надання виділяють гарантійні кредити. Їх суть полягає у тому, що банк надає зобов'язання позичальнику, що за виникненням необхідності у позиці, клієнту буде надано її у конкретному погодженому розмірі в чітко встановлений термін.

За способом погашення виділяють кредити з одноразовим погашенням. Такі позики погашаються у день, який чітко визначений згідно договору або достроково за бажанням клієнта чи безпосередньо вимогою банку. Кредити у спосіб оплати на виплат погашаються рівними однаковими платежами впродовж конкретно встановленого терміну. Погашення кредиту до закінчення обумовленого терміну може відбуватись як за ініціативою банку, так і позичальника. Погашення з регресією платежів стосується зазвичай кредитів, які видаються під поручительство, гарантію або інше зобов'язання третьої особи. Також існує спосіб погашення заборгованості після закінчення обумовленого терміну, тобто сплата коштів кредитором після строку встановленого згідно укладеного договору між банком та позичальником.

Так, за типом позичальника кредити надаються фізичним особам та юридичним особам, у тому числі іншим банкам (міжбанківські кредити).

Варто розглянути також принципи банківського кредитування. Відповідно до принципу цільового призначення суб'єкти, які вступають в кредитні відносини, повинні конкретно зазначити мету отримання позики. Це є передумовою забезпечення власних інтересів як кредитодавця, так і позичальника. Кожен кредит повинен мати чіткі терміни повернення позикових коштів. Саме строковість дозволяє визначити період кредитування, розрахувати платежі, врегулювати ризики. Ще одним принципом банківського кредитування є поверненість – позичальник повинен повернути кредитором всю суму отриманої позики (тіло кредиту). Варто зауважити, що не зважаючи на виконання контрагентом обов'язків щодо повернення обсягу коштів у визначенні відповідні терміни, надавач кредитних послуг може всеодно зазнати збитків, які будуть спричинені такими факторами, як інфляція, девальвація

національної валюти тощо. Принцип забезпеченості кредитування полягає в наданні превентивних заходів щодо виникнення ризику неповернення позики. Банк може встановлювати певні вимоги щодо застави під кредит. Ще одним принципом кредитування є його платність користування. Це означає, що позичальник повинен повернути не лише тіло кредиту, але і нараховані відсотки. Зважаючи на підвищену ризиковість надання даної послуги, банк має знімати додаткову плату з позичальника за користування отриманими коштами. Загалом, дотримання усіх принципів кредитування забезпечує ефективну діяльність банку².

Результати і обговорення. Слід зазначити, що станом на 01.03.2024 року в Україні працюють 63 банки та кількості небанківських установ, що надають послуги з кредитування³. Головним їх регулятором виступає Національний банк України (НБУ) – центральний банк, особливий орган державного правління, юридичний статус, функції, завдання, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України та Законом України “Про Національний банк України”⁴. Разом з тим, Національний банк України – це сучасний, інноваційний, відкритий, незалежний центральний банк, спроможний реалізовувати свій мандат за будь-яких умов, який є лідером розвитку фінансової екосистеми, дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків, має довіру суспільства та міжнародних партнерів. Його місія – забезпечення цінової та фінансової стабільності, сприяння сталому економічному розвитку для зміцнення потенціалу України як на її шляху до Перемоги, так і під час повоєнного відновлення⁵.

Усі банки здійснюють свою діяльність на підставі ліцензії, що видається НБУ. Банки обов’язково повинні дотримуватись загальних принципів та правил кредитування, перевіряти платоспроможність позичальників, дотримуватись встановлених вимог НБУ щодо концентрації ризиків. Зрозуміло, що банк не може надавати кредит під нижчий процент, ніж той під який сам його бере, адже результатом кредитування має бути саме повернення коштів та отримання прибутку. НБУ виконує функцію кредитора останньої інстанції, тобто може надавати кредити на рефінансування для інших банків. Даний вид кредиту призначений для підтримки ліквідності та платоспроможності банків у разі виникнення непередбачуваного дефіциту пов’язаного з відпливом ресурсів або неповернення у зазначений термін коштів для здійснення активних операцій. Кредити рефінансування дозволяють банкам вчасно виконати свої зобов’язання, що забезпечує стабільну роботу банківської системи⁶. Отже, вітчизняні банки здійснюють кредитування відповідно до своїх власних кредитних ресурсів, які створюються у процесі діяльності. Також банки можуть позичати кошти між собою на договірних засадах, отримувати кредити від НБУ, а також розміщувати кошти у формі вкладів.

Доцільно провести аналіз банківського кредитування в Україні за період 2019-2023 рр. Так, аналіз загальних обсягів кредитування наведено у табл. 1.

Станом на 1 січня 2019 року вітчизняними банками було надано кредитів у розмірі 1 118 618 млн. грн. У 2020 році обсяг наданих кредитів зменшився порівняно з попереднім роком, проте кредити, які надавались фізичним особам зросли на 5 %, а які надавались суб’єктам господарювання – зменшились на 11 %. Обсяг наданих кредитів на початок 2021 року зменшився на майже 7 % порівняно з 2020 роком у зв’язку з масовим поширенням пандемії Covid-19, яка загалом вплинула на економіку всього світу та України в тому числі. Тоді як, станом на 01.01.2022 рік загальні обсяги наданих кредитів банками зросли на 11 %. Втім, станом на 01.01.2023 року у порівнянні з 2022 роком обсяги наданих кредитів зменшились на 3 %. Найбільше зменшився обсяг наданих кредитів фізичним особам – на

² URL: <https://studentam.net.ua/content/view/5001/132/> (дата звернення: 05.03.2024)

³ URL: <https://unexbank.ua/blog/yaki-buvayut-vidi-kreditiv> (дата звернення: 21.03.2024)

⁴ Закон України “Про Національний банк України” від 20.05.1999 № 679-XIV (зі змінами). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T990679?an=36> (дата звернення: 05.03.2024)

⁵ URL: <https://bank.gov.ua/ua/about> (дата звернення: 05.03.2024)

⁶ URL: <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/84310-pidtrimka-likvidnosti-bankivskoyi-sistemi-natsionalnim-bankom-ukrayini> (дата звернення: 05.03.2024)

13 %. Це, безпосередньо, пов'язано з вторгненням РФ на територію України, адже нестабільна політична ситуація всередині країни негативно вплинула на економіку, рівень життя, фінансовий стан та погляди громадян, а також на усі сфери діяльності країни.

Таблиця 1

Обсяги кредитування банками України за період 2019-2023 рр.

Дата	Надані кредити, млн. грн	Кредити суб'єктам господарювання, млн. грн	Кредити фізичним особам, млн. грн
на 01.01.2019	1118618	919 054	196 634
на 01.01.2020	1033539	822 020	206 761
<i>Відхилення 2020/2019</i>	-8 %	-11 %	5 %
на 01.01.2021	963 664	752 503	199 556
<i>Відхилення 2021/2020</i>	-7 %	-8 %	-3 %
на 01.01.2022	1065347	795 513	242 633
<i>Відхилення 2022/2021</i>	11 %	6 %	22 %
на 01.01.2023	1036129	801 327	209 944
<i>Відхилення 2023/2022</i>	-3 %	1 %	-13 %
на 01.01.2024	1024852	783 864	222 590
<i>Відхилення 2024/2023</i>	-1 %	-2 %	6 %

Складено за джерелом ⁷

Проте, завдяки вірним та ефективним рішенням НБУ, банки змогли відновити свою діяльність та збільшили обсяги надання кредитів. Так, станом на 01.01.2024 рік обсяги наданих кредитів становили 1 024 852 млн. грн. За результатами проведеного аналізу видно, що обсяги кредитів, наданих бізнесу мали несуттєве зменшення (на 2 %) у порівнянні з 2023 роком, а обсяги кредитів, наданих фізичним особам зросли на 6 %.

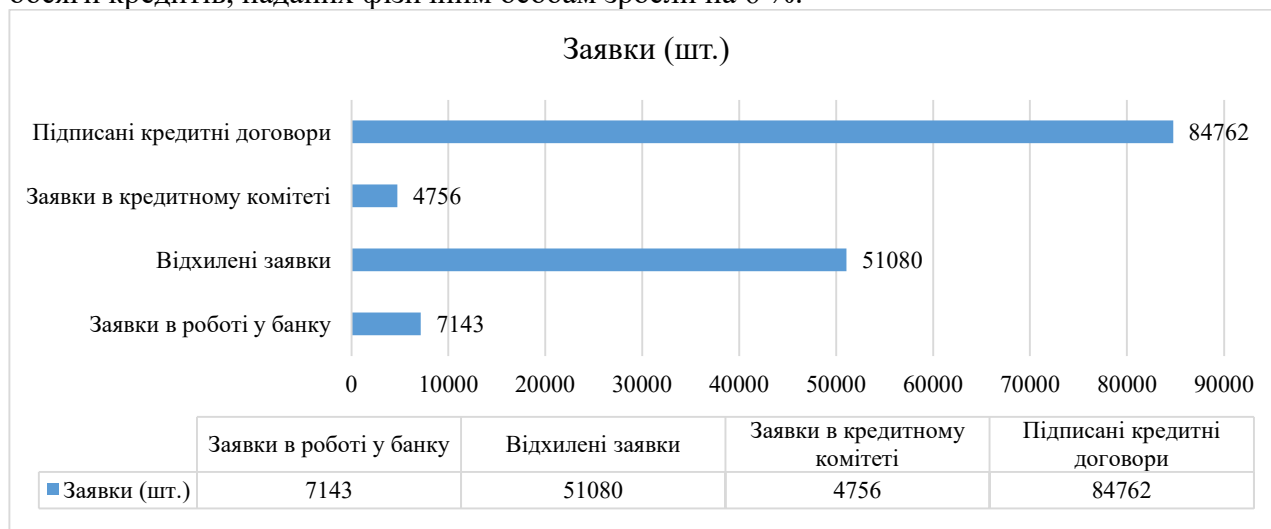

Рис. 2. Заявки на отримання кредиту за програмою “Доступні кредити 5-7-9 %” станом на 01.04.2024 р.

Складено за джерелом ⁸

⁷ URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/> (дата звернення: 05.03.2024)

⁸ URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 05.03.2024)

Суттєвий вплив на економіку країни має діяльність малого та середнього бізнесу. У 2020 році з метою надання фінансової підтримки для розвитку малих та середніх підприємств, а також для надання можливості реалізуватись стартапам, за ініціативи президента України урядом було затверджено державну програму “Доступні кредити 5-7-9 %”. Програму реалізував Фонд розвитку підприємництва. Угоду про співпрацю було укладено із 45 банками України. Згідно даної програми, кредити надаються за пільговими ставками, різницю між пільговою та ринковою ставкою компенсує держава, проте рішення про видачу кредиту приймає банк (Загинайло, 2020).

Статистика щодо розгляду заявок на отримання кредиту за програмою “Доступні кредити 5-7-9 %” станом на 01.04.2024 р. наведена на рис. 2.

Так, на початок 2024 року сумарна кількість заявок становила 147 741 шт. Підписаних та укладених договорів – 84 762 шт., що становить 57,4 % успіху від загальної кількості заявок. Заявки в кредитному комітеті становлять 4 756 шт, відхилені заявки – 51 080 шт, заявки у роботі в банку – 7 143 шт. Загалом, з початку дії Програми “Доступні кредити 5-7-9 %” було підписано 84 762 договорів у розрізі різних цілей (рис. 3).

Рис. 3. Підписані договори за програмою “Доступні кредити 5-7-9 %” за цілями кредитування
 Складено за джерелом : Інформація про результати державної програми доступні кредити 5-7-9 %. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 05.03.2024)

Так, найбільшу частину становлять антикризові кредити, тобто ті, які спрямовані на те, щоб допомогти бізнесу налагодити свою господарську діяльність. На поповнення обігових коштів видано 15 414 кредитів. В зв'язку з повномасштабним вторгненням, велику частину кредитів за даною програмою займають кредити на антивоєнні цілі. Також значну кількість кредитів видано на інвестиційні цілі, підтримку посівної, а також рефінансування – відкриття нового кредиту з метою погашення старого. Найменшу частку становили договори укладені на переробку, кредити ЗВВР, підтримку ФОП, енергосервіс та відбудову бізнесу. Загалом, доступне пільгове кредитування згідно державних програм має перспективи щодо розвитку. Так, за Програмою “Доступні кредити 5-7-9 %” від початку введення воєнного стану в Україні

обсяги кредитування збільшилися. Наразі програма кредитування доступна не лише для малого і середнього бізнесу, але також для широкого кола підприємств.

Від початку війни підтримку за допомогою даного кредитування відчули, в першу чергу, аграрії, які брали позику задля посівної, підприємства, які отримали кредит на відновлення виробничих потужностей (антивоєнні цілі) тощо.

Ще однією державною програмою кредитування, яка заслуговує на увагу є Програма “єОселя” – іпотечне кредитування житла. Дана Програма реалізується Міністерством економіки України спільно з Міністерством цифрової трансформації України та “Укрфінжитло” за ініціативи Президента України і почала працювати у жовтні 2022 року⁹. Учасниками Програми “єОселя” є вісім українських банків, які надають доступне кредитування на житло. Серед них Ощадбанк, Приватбанк, Укргазбанк, Глобус банк, Sky Bank, Укрексімбанк, Sense Bank та Банк Кредит Дніпро¹⁰. Програма була створена для певних категорій населення, а саме: військовослужбовців за контрактом, лікарів, вчителів, наукових та науково-педагогічних працівників. Згідно умов річна відсоткова ставка становила 3 %, мінімальний початковий внесок має сягати 20 % вартості житла, термін кредитування – до 20 років. Участь у даній Програмі кредитування можуть брати громадяни України, яким вже виповнилось 18 років на дату оформлення кредиту та особи, яким на дату погашення кредиту буде до 70 років включно. Учасники мають бути платоспроможними, не мати власного житла зовсім або воно має бути менше ніж 52,5 м² + 21 м² на кожного наступного члена сім’ї додатково, або ж житло розташоване в районі бойових дій чи на тимчасово окупованій території. Учасники не повинні фігурувати в санкційних списках та не мають брати участь в інших чинних державних програмах із забезпечення житлом. З 1 серпня 2023 року розширився перелік категорій громадян, яким стала доступна Програма державного іпотечного кредитування. Так, подати заявку на отримання кредиту на житло можуть ветерани війни та члени їх сімей, учасники бойових дій, люди з інвалідністю внаслідок війни, сім’ї загиблих ветеранів війни та Захисників і Захисниць, українці, які не мають власної нерухомості, або у власності яких менше ніж 52,5 кв. м для однієї людини та додатково 21 кв. м на кожного члена сім’ї. Для таких категорій іпотечне кредитування доступне під 7 % річних¹¹.

У процесі дослідження проаналізовано кількість та обсяг виданих кредитів за Програмою “єОселя” станом на 01.04.2024 р. (рис.4).

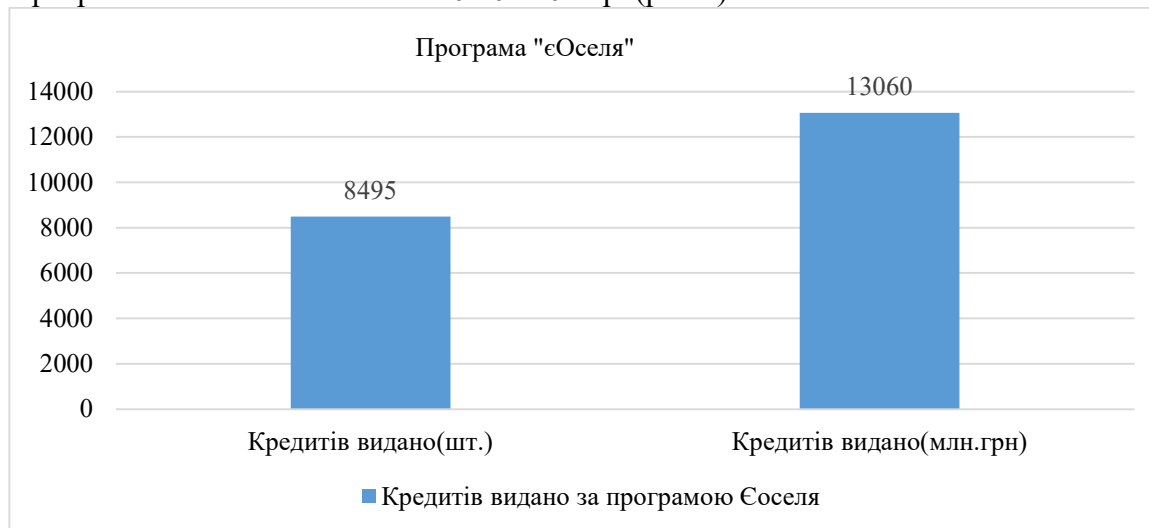

Рис. 4. Кількість та обсяг виданих кредитів за Програмою “єОселя”

Складено за джерелом: Укрінформжитло. Державна програма “єОселя”. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/> (дата звернення: 05.03.2024)

⁹ URL: <http://surl.li/tipnb> (дата звернення: 05.03.2024)

¹⁰ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3846166-do-programi-eosela-priednavsa-se-odin-bank.html> (дата звернення: 05.03.2024)

¹¹ URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/#about> (дата звернення: 05.03.2024)

Так, із жовтня 2022 року по квітень 2024 року було видано 8 495 іпотечних кредитів за Програмою “єОселя” загальною сумою 13 060 млн. грн. Крім того, досліджено кількість виданих кредитів за Програмою “єОселя” у розрізі категорії позичальників (рис. 5).

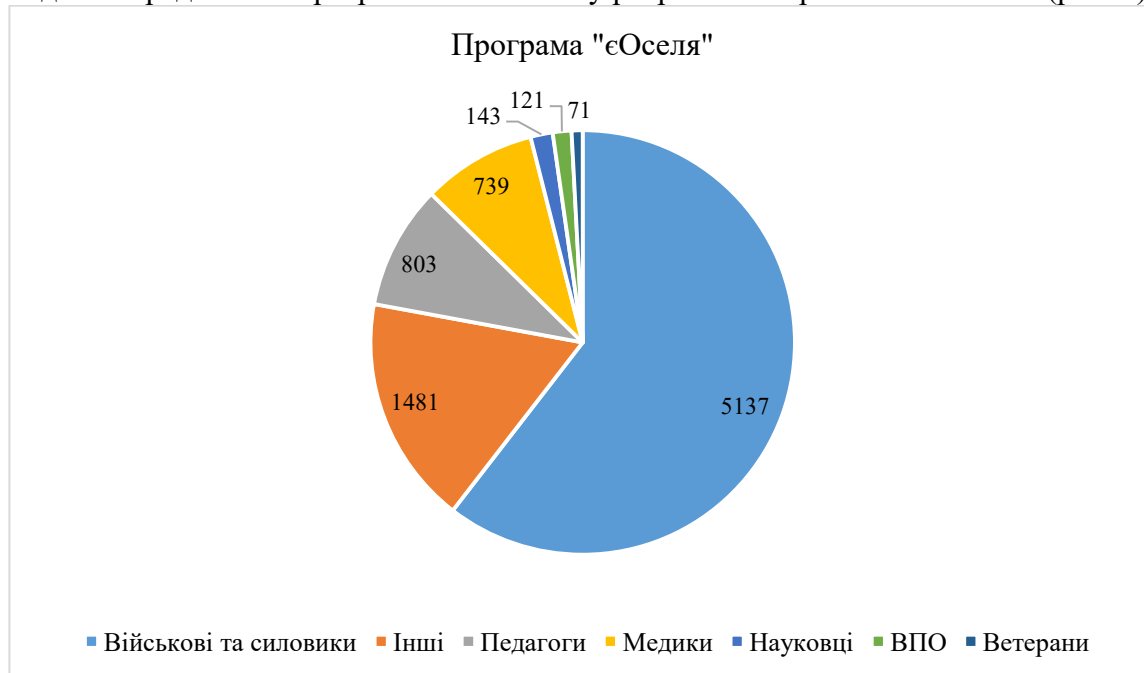

Рис. 5. Видані кредити за програмою “єОселя” у розрізі категорії позичальників
Складено за джерелом: Укрінформжитло. Державна програма “єОселя”. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/> (дата звернення: 05.03.2024)

Отже, найбільша кількість іпотечного кредитування на житло надана військовослужбовцям та силовикам – 5 137 штук, що становить 60,5 % від загальної кількості наданих кредитів. Інші категорії громадян України отримали 1 481 кредит під 7 % річних. Вчителі та медики отримали 803 та 739 іпотечних кредитів на житло відповідно. Науковцям надано 143 кредити, внутрішньо переміщеним особам – 121, а ветеранам війни - 71 кредит. Велика частка наданих кредитів військовослужбовцям, пов’язана з тим, що в умовах війни саме дана категорія громадян має найбільші привілеї, а також достатню платоспроможність для виплати отриманого кредиту.

Згідно опитування НБУ про умови банківського кредитування за I квартал 2024 року більшість банків очікують та прогнозують зростання попиту на кредитні продукти банку. Разом з тим, збільшується рівень схвалення кредитних заявок.

Такі тенденції звичайно свідчать про зростання кредитного портфеля банківських установ України¹². Крім того, збільшення рівня схвалення кредитних заявок несе за собою і негативні наслідки, оскільки це безпосередньо є підставою для зростання ризику неповернення позики та неплатоспроможності позичальника. В умовах військового стану у частини населення зменшились доходи, є втрати постійного місця роботи, а також зростання інфляційних процесів. Усе це не дозволяє населенню забезпечити себе необхідними речами життєдіяльності, тому сумніви щодо платоспроможності можуть виникати і надалі. Підвищена ризиковість щодо повернення банківських кредитів викликає пряму залежність з формуванням резервів та виникненням збитків.

¹² URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-zbilshili-riven-shvalennya-kreditnih-zayavok-i-ochikuyut-na-podalshe-zrostantnya-portfelya-biznesu-ta-naselennya--rezultati-opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (дата звернення: 05.03.2024)

Висновки. У період 2019-2024 рр. банківська система України зазнала значних потрясінь. Спочатку банки переживали виклики, пов'язані із пандемією COVID-19, а згодом і кризи, спричиненою повномасштабним вторгненням РФ на територію України. За результатами проведеного аналізу, спостерігалось і скорочення обсягів наданих кредитів, як фізичним, так і юридичним особам, зменшення рівня платоспроможності позичальників. Втім, попри труднощі, банківська система України продовжує ефективно функціонувати. А злагоджена робота держави, НБУ та бізнесу допомогла вітчизняним банкам пережити кризу і потрясіння. Так, державою було ініційовано Програми доступного банківського кредитування. Програма “Доступні кредити 5-7-9 %” надає можливість малому та середньому бізнесу отримати вигідний кредит для розвитку та відновлення своїх робочих потужностей. А програма “єОселя” є механізмом зростання інвестиційної діяльності у галузі будівництва, що впливає на зростання державної економіки. Завдяки їй громадяни України можуть отримати житло за доступними умовами. Крім того, це є ознакою того, що населення буде залишатись жити та працювати в Україні. З метою оптимізації функціонування банківської системи, НБУ були прийняті певні рішення та обмеження. Зокрема, йдеться про зниження облікової ставки з 25 % до 14,5 %, що позначилось на стабільності банківської системи, підвищення доступності кредитів для підприємств і громадян, сповільнення інфляції, що сприяє збереженню привабливості гривневих інструментів для заощаджень. Крім того, пом'якшення валютних обмежень та повернення до гнучкого курсоутворення. Згідно опитуванням НБУ, сформовано прогноз зростання попиту на кредитні продукти з боку позичальників, також переглянуто умови щодо збільшення погодження кредитних заявок. Попри складні умови функціонування та виснаження економіки, банківські установи надалі працюють та надають якісно свої послуги. Загалом, банківське кредитування має перспективи щодо розвитку. Як очікується, у 2024 році відбудеться збільшення попиту на кредитування як з боку фізичних так і юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система: навч. посіб./ за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с
2. Ушакова О. О. Банківські операції: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с.
3. Гладчук О. М., Ткачук І. Я., Харабара В. М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях: навч. посібник / уклад.: Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.
4. Іванчук Н. В. Гроші і кредит: навчальний посібник. Острого: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2021. 332 с. URL: <https://doi.org/10.25264/28.01.2021>
5. Владика Ю., Бегченкова А. Кредитні операції банків та кредитна лінія. *Економіка та суспільство*, 49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-24>
6. Гудзь О. Банківське кредитування інноваційного розвитку підприємств: можливості та ризики. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1 (27), С. 12-19. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2079/1978>
7. Тридід О.М., Самородов Б.В., Вядрова І.М. та ін. Банківська система: підручник. Львів : “Новий Світ – 2000”, 2020. 536 с.
8. Колодізев О. М., Рац О. М., Киркач С. М., Азізова К. М. Банківська справа : навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 347 с.
9. Белова І. В. Дослідження грошово-кредитного ринку: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2020. 147 с.
10. Сисоєнко І., Карлюка Д. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. *Підприємництво та інновації*, 2022, (23), 132-137. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.22>

11. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.9>
12. Петик Л. О., Янісів Ю. В. Аналіз банківських ризиків на основі результатів економічних нормативів НБУ. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.90>
13. Сус, Л. В., Сус, Ю. Ю. Економічні нормативи НБУ як інструмент регулювання банківської діяльності. *Бізнес Інформ*, 2021, 3, 119-126. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-119-126>
14. Волкова Н., Вінгора Д. Проблемна кредитна заборгованість українських банків: поточний стан та шляхи її подолання. *Сучасна економіка*, 2020, 23, 37-43. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-06)
15. Загинайло Ю. Р., Дорошенко О. Г. Роль кредиту в розвитку економіки України. *Modern Economics*. 2020. № 22. С. 18-23. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-03)

References

1. Sytnyk, N. S., Stasyshyn, A. V., Blashchuk-Deviatkina, N. Z. and Petyk, L.O. (2020), *Bankivska systema* [The banking system], Lviv, Ukraine
2. Ushakova, O. (2021), *Bankivski operatsii* [Banking transactions], Rivne, Ukraine
3. Hladchuk, O.M., Tkachuk, I. Ia. and Kharabara, V. M. (2020), *Bankivski operatsii: v skhemakh, tablytsiakh, komentariakh* [Banking operations: in diagrams, tables, comments], Chernivtsi, Ukraine
4. Ivanchuk, N. V. (2021), *Hroshi i kredyt* [Money and credit]. Ostroh, Ukraine. URL: <https://doi.org/10.25264/28.01.2021>
5. Vladyka, Yu. and Behchenkova, A. (2023), “Bank lending operations and credit line”, *Ekonomika ta suspilstvo*, (49). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-24>
6. Hudz, O. (2019), “Bank lending for innovative development of enterprises: opportunities and risks”, *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, Vol. 1 (27), pp. 12-19. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2079/1978>
7. Trydid, O. M., Samorodov, B. V., Viadrova I. M. ta in. (2020), *Bankivska systema* [The banking system], Lviv, Novyĭ Svit, Ukraine
8. Kolodiziev, O. M., Rats, O. M., Kyrkach, S. M. and Azizova, K. M. (2020), *Bankivska sprava* [The banking], Kharkiv, Ukraine
9. Bielova, I. V. (2020), *Doslidzhennia hroshovo-kredytnoho rynku* [Money market research], Sumy, Ukraine
10. Sysoienko, I. and Karliuka, D. (2022). “Analysis of key financial indicators of Ukraine banks”. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, (23), pp.132-137. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.22>
11. Karcheva, G. (2020), “The financial condition of ukrainian banks in the face of the global financial and economic crisis threat”, *Efektivna ekonomika*, vol. 3, URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.9>
12. Petyk, L. and Yanisiv, Y. (2021), “Analysis of banking risks on the results of economic standards of the nbu”, *Efektivna ekonomika*, vol. 11, URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.90>
13. Sus, L.V. and Sus, Yu. Yu. (2021), “NBU economic standards as a tool for regulating banking activities”, *Biznes Inform*, (3), pp.119-126. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-119-126>
14. Volkova, N. and Vinhora, D. (2020), “Non-performing loans of Ukrainian banks: current state and ways to overcome it”, *Suchasna ekonomika*, 23, pp.37-43. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-06)

15. Zahynailo, Yu. R. and Doroshenko, O.H. (2020), “The role of credit in the development of Ukraine's economy”, *Modern Economics*, vol. 22. pp. 18-23. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-03).

Стаття надійшла до редакції 01.05.2024 р.

Рецензовано 22.05.2024 р.

Опубліковано 30.05.2024 р.